

i Unió al gobierno de la Generalitat. Antes dependía del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació, bajo el mando del exlíder de Iniciativa per Catalunya, Joan Saura. En la actualidad está bajo la tutela de la vicepresidenta Joana Ortega quien ha adoptado una serie de decisiones, algunas de las cuales polémicas. Entre ellas acusar a la anterior dirección de ser sectaria por no igualar las víctimas de la persecución de uno y otro bando, republicano y franquista. Pues precisamente esta exposición, al igual que el catálogo que la acompaña, es de lo más ecuaníme al rendir a los cineastas que, a pesar de sus ideologías, fueron partícipes de tan largo período del cine en Cataluña.

Marc Garcia Solé

Departament de Dret Públic, Facultat de Dret.
Universitat Ramon Llull (URL). Av. Pedralbes, 60-
62, 08034. Barcelona, Espanya.
marc.garcia@esade.edu

EL PERIODISTA APASSIONAT

JOSEP M. FIGUERES. LES CRÒNIQUES DE GUERRA DE LLUÍS CAPDEVILA: 1936-1939.

Duxelm, Fundació Josep Irla, Barcelona, 2011, 190pp. + il. 978-84-613-4953-1

El professor de la Universitat Autònoma de Barcelona Josep Maria Figueres ha presentat el llibre *Les cròniques de guerra de Lluís Capdevila 1936-1939*. Editat per la Fundació Josep Irla, el volum ens presenta una de les figures més compromeses i combatives del periodisme del Principat durant la Guerra Civil. Amb una introducció documentada molt curosament i un llenguatge entenedor, Figueres traça un recorregut per la trajectòria de Lluís Capdevila de manera que les

cròniques de guerra recollides a la segona part del quadern poder ser copsades pel lector amb tots els seus matisos.

Capdevila va néixer a Barcelona l'agost del 1893. Les primeres evidències de la seva vocació per les lletres les trobem quan comença a exercir de periodista a tant la peça i aviat el trobem com a autor de teatre i llibretista de sarsueles. Precisament l'èxit primerenc –i tímid– li arribarà de les mans de la dramaturgia i l'espectacle i no pas de les del periodisme, tot i que la seva signatura anirà traient el cap allà on el deixen: *La Tuies*, *La Rialla*, *Los Miserables*...

La seva tenacitat, però, i sobretot el seu compromís i sinceritat l'acabaran situant com a figura cabdal de publicacions prestigioses de caire polític en algunes de les quals fins i tot assolirà càrrecs de responsabilitat. "Cap, de tots els de la colla, no hauríem estat capaços d'encaixar les patacades que va aguantar ell, i de segur que haurien plegat veles a mig camí. Ell, més fort que nosaltres, ho va resistir tot i va arribar a reeixir", diu Diego Ramón (Figueres, 2011: 14). Finalment, amb la mà que li deixa lliure la ploma, agafarà el fusell quan es produeixi la insurrecció del bàndol franquista en contra de la República i els seus valors. És en aquest període quan, envoltat del so eixordador i inhumà de la guerra, escriurà les cròniques recopilades en el volum editat per la Fundació Irla.

Tot i lluitar a primera línia del front, Capdevila sobreviurà als trets enemics i podrà continuar la defensa dels seus ideals, però des de l'exili. Finalment, el 17 de març de 1980 mor a Andorra la Vella amb la satisfacció d'haver pogut contemplar la fi de la dictadura.

Lluís Capdevila és, doncs, un autodidacta que emergeix de la bohèmia de la capital per establir-se a poc a poc i sense fer soroll com una de les signatures cabdals del periodisme catalanista d'esquerres per la qualitat de la seva ploma i pel seu compromís innegable. Aquest reconeixement, però, li ha fet la història i a destemps. Oblidat com a dramaturg i eclipsat en l'àmbit social, ara se'ns recorda la gran quantitat d'obres que va estrenar i, sobretot, la seva tasca com a redactor o director de capçaleres importants al nostre país com *La Humanitat*, *Meridià* o *L'Esquella de la Torratxa*. Aquestes *Cròniques de guerra de Lluís Capdevila 1936-1939* salden un deute que la literatura acadèmica havia contret i descobreix la magnitud d'un dels homes valents de les esquerres de Catalunya.

Comença Josep Maria Figueres per descriure la seva biografia d'una forma succinta però suficient. Ho fa amb una veu pròpia, que s'expressa defugint un to d'erudició engolada que no s'adiria amb el personatge referit i que es mostra desacomplexadament fascinada. Tot està descrit amb un entusiasme enèrgic que convida a descobrir l'aventura plena de pols, suor i guerra que va ser la vida de Lluís Capdevila. A més, testimonis i opinions escollits amb encert afegeixen proximitat i humanitat a la reconstrucció de la seva arribada a les redaccions de diversos mitjans de comunicació de Barcelona i, més tard, al front. Joaquim Ventalló (Figueres, 2011: 23), Domènec de Bellmunt (Figueres, 2011: 15) o el president Lluís Companys (Figueres, 2011: 17) contribueixen a la seva caracterització.

Pel què fa a la descripció de la seva participació a les diverses publicacions en que

va escriure Capdevila, Figueres fa aturades desiguals en les capçaleres *La Humanitat*, *Amic*, *Meridià*, *Catalans!*, *Mi revista* i *Hora de España*. La més detinguda i documentada serà la referència a les col·laboracions del periodista amb *La Humanitat*, justificat, vull entendre, en què va ser la publicació per la qual Capdevila escriu més cròniques de guerra, que són el centre d'interès de l'obra. A propòsit del diari de lluita d'Esquerra Republicana de Catalunya el volum inclou diverses taules on figuren relacions completes dels seus directius, redactors i col·laboradors, la seva situació en un rànquing de freqüència de citacions o un llistat cronològic dels seus directors. Però també el relat de la seva fundació, referit amb tot detall a partir de les paraules de Josep Maria Francés (Figueres, 2011: 27), de la seva evolució i de la relació de confiança entre el president Companys i Capdevila.

Els testimonis i les citacions esquitxades per tot el llibre li confereixen la capacitat de desprendre una escalfor molt semblant a la d'un cos humà. És de veres que en les paraules recollides amb tant d'encert encara es pot sentir bategar el cor combatiu de Capdevila.

Ensordidores són la sistole i la diàstole en girar la pàgina negra (Figueres, 2011: 67) que obre el primer annex, el que recull les seves cròniques des del front. Ja no és un tímid batec remissent, sinó que es vessa d'entre les fulles satinades el compromís, l'esperit de lluita, el ganivet sostingut entre les dents.

El seu testimoni de la Guerra Civil és parcial i sincer. Si bé les seves paraules són plenes

de rancúnia contra els franquistes i defensen Catalunya i la República, no perden el seu valor històric. Constitueixen un relat precís, molt plàstic i apassionat d'una de les mirades amb què es podia contemplar el conflicte. A *Lleida bombardejada* (Figueres, 2011: 133) escriu un fragment que recull l'essència del seu treball periodístic durant l'enfrontament: "Passen més ferits, uns que, agafats del braç de soldats o paisans, poden anar pel seu peu a l'hospital més proper; altres que els porten a pes de braços, i que tal vegada no hi arribin vius. Comencen a passar ambulàncies, autocars, camions, cotxes oficials. En tots aquests vehicles hi ha ferits, hi ha sang humana, hi ha cossos trossets per la metralla dels assassins italians al servei del vil Franco". Són tan sinceres i belles les seves paraules que posseeixen fins i tot un preciós valor literari.

Si m'ho permeten, de les lletres que recull el volum confegit pel professor Figueres destacaré la sèrie de dotze cròniques sobre la batalla de Belchite (Figueres, 2011: 128-139) en les quals Capdevila explica en primera persona com va viure l'ofensiva sobre aquesta població. Es tracta d'un seguit de peces publicades a *La Humanitat* entre el 18 de setembre de 1937 i el 27 d'octubre del mateix any i que recullen des de la proximitat als trets i les bombes el combat lliurat a la població aragonesa.

En elles, hom pot apropar-se a la realitat dels soldats i milicians republicans. La seva riquesa resideix en la varietat de posicions des de les quals el lector és convidat a observar l'ofensiva a Belchite. Tan aviat es mostren escenes de la quotidianitat al front

i de la intimitat del soldat com es descriuen la violència o aspectes de la tàctica militar. Per exemple, a la tercera crònica des de l'Aragó llegim: "Després d'una nit de tràngol, d'una nit sense dormir, seguim atacant. Hem oblidat el fred, hem oblidat el no menjar –ahir per a dinar tinguérem com a únic plat un parell de llesques de pa amb tomàquet–, hem oblidat les incomoditats..." (Figueres, 2011: 113), o a la segona entrega de les cròniques de Belchite: "Mentre la nostra artilleria inicia el combat, pensem uns breus moments en l'enemic. L'enemic ha concentrat les seves millors unitats, artilleria i aviació, al front del nord. Coincidint amb això –la contrapartida– aquests dies ha esclatat una sublevació a Saragossa. Cal aprofitar, doncs, les circumstàncies, tant l'adversa com la favorable. Per tant, la decisió de l'alt comandament és avançar amb decisió i audàcia..." (Figueres, 2011: 111).

La memòria que llega Capdevila també exerceix de font històrica detallada gràcies a la seva cura documental i a la seva localització al nucli mateix dels fets. "Un xic de roba interior, una pinta, la màquina d'afaitar, un flascó d'aigua de Colònia, tres o quatre pots de tabac, un parell o tres de pipes, tres o quatre llibres, un feix de quartilles, un flascó de tinta per a l'estilogràfica i un abric de cuir per si cal passar la nit, al ras" (Figueres, 2011: 109) és l'equipament de Capdevila quan sortia d'operacions. Com aquestes anècdotes exactes, moltes més que permeten la reconstrucció, ja sigui històrica o sensorial, per a l'estudiós o el lector, d'uns dies tràgics. A la fi, doncs, els puc dir que Josep Maria Figueres i la Fundació Josep Irla han fet justícia a la figura de Lluís Capdevila. El

volum que han confegit el descobreix i li atorga una publicació de qualitat que sens dubte mereix. El treball gràfic que dóna suport al text és també de molt valor. Fotografies de l'època i reproduccions de pàgines de premsa ho amaneixen adequadament. Tot plegat ve a concedir-li un foradet en les biblioteques dels amants de la història del periodisme i de Catalunya.

El compromís crotret per l'autor i els editors va, però, més enllà del propi volum. La tasca de divulgació del treball de Lluís Capdevila continua al seu lloc web (www.irla.cat/publicacions) on el recull de cròniques de guerra editat en paper es veu completat amb la resta de textos periodístics que el barceloní va escriure al front. En total, s'ofereixen als internautes 227 articles que versen sobre les vicissituds del conflicte fratricida que va viure Espanya entre 1936 i 1939.

El web i el llibre són la part tangible d'un compromís que hom ben educat ha d'agrair al professor Figueres i a la Fundació Irla. Encara més, quan ve de la mà d'un treball que en llegir-lo transmet cura i entusiasme.

Les cròniques de guerra de Lluís Capdevila 1936-1939 és un quadern indispensable per conèixer de prop no tan sols la figura d'aquest periodista apassionat, sinó també el caràcter del catalanisme republicà que va sostenir el fusell davant l'aixecament franquista.

David Aliaga Muñoz

Estudiant de Periodisme. Facultat de Ciències de la Comunicació. Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Campus UAB, 18193. Bellaterra, Cerdanyola del Vallès, Espanya

QUÈQUICOM? REDIBUIXANT LA MEMÒRIA HISTÒRICA.

Televisió de Catalunya, 6 d'octubre de 2010.

El document que aquí es ressenya correspon al programa *QUÈQUICOM* de Televisió de Catalunya emès el dimecres 6 d'octubre de 2010, sota el títol "Redibuixant la memòria històrica".

El programa, mantenint el seu caràcter didàctic, aprofundeix un cop més en el món de l'arqueologia, fil conductor d'altres edicions. Aquesta vegada ens endinsa en la recuperació de la memòria històrica a través dels treballs de camp i de laboratori realitzats pel grup de recerca DIDPATRI de la Universitat de Barcelona i l'empresa SOT Prospecció Arqueològica, coordinats per l'Estació Territorial de Recerca del Penedès, al camp d'aviació republicà de Santa Margarida i els Monjos (Alt Penedès).

Es coneixen a la zona del Penedès quatre terrenys d'aviació del bàndol republicà, inclosos dins el Vesper de la Gloriosa: els Monjos, Santa Oliva, Sabanell i Pacs (Íñiguez Gràcia, 2010: 309), construïts entre finals de 1937 fins mitjan de 1938 (Íñiguez Gràcia, 2010: 310). L'austera construcció d'aquests camps¹, que podem relacionar amb una segona fase de construcció d'aeròdroms, va lligada, evidentment, al desenvolupament de la guerra, davant de la necessitat de poder establir algunes unitats aèries (Íñiguez Gràcia, 2010: 244). Cal destacar que, a més de l'establiment d'esquadrilles dels coneguts xatos I-15 i mosques I-16, per tal de donar suport al front on s'estava combatent, la

¹ També anomenats aeròdroms de campanya.